

antidepressantlar, psixotrop moddalar va antipsikotiklar, diuretiklar, antibakterial va antiviral vositalardir.

Alkogolli toksik gepatitda esa spirtli ichimliklar, ayniqsa past sifatli spirtli ichimliklar salbiy ta'sir ko'rsatadi, ular jigarda neytrallanadi. Odamlarga zararli ta'sir ko'rsatadigan alkogol toksinlari jigarni nekrozga uchratadi, natijada jigar sirroziga va o'limga olib keladi.

Professional (kasbga doir) toksik gepatit. Bu zararli ishlab chiqarish omillarining organizmga ta'sirining natijasidir. Ko'pincha ishlab chiqarish sohasida uzoq vaqt ishlaydigan xodimlarda, laboratoriyalarda kuzatiladi. Kasbiy gepatit xavfi, ayniqsa immuniteti pasaygan va birga keladigan virusli gepatit yoki boshqa jigar kasalliklari bo'lgan xodimlarda ortadi. U o'tkir va surunkali shaklda rivojlanishi mumkin. Bunday holda, organizm darhol toksinlarning katta dozasini oladi. Surunkali shaklda zaharlanish asta-sekin rivojlanadi. Misol uchun, odam uzoq vaqt davomida zaharli moddalarning bug'laridan nafas oladi. Asosiy sanoat zaharlari sariq fosfor, trichdir, peretilen, uglerod. Biologik vositalar ham xavflidir, masalan, qo'ziqorinlar, viruslar, bakteriyalar. Dorivor maqsadlarda yoki tadqiqot uchun ishlatiladigan farmasevtik va kimyoviy preparatlar xavfli emas.

Alimentar toksik gepatit sababi bo'lib ovqatdan zaharlanish tufayli yuzaga kelgan gepatitdir. Alimentar toksik gepatit rivojlanishida toksinlar jigarga kirib, undagi patologik o'zgarishlarni, shu jumladan jigarning nekrozini va yog'li degeneratsiyasini keltirib chiqaradi.

Virusli gepatit virusologik tadqiqotlar bilan tasdiqlanadi. Ba'zida kasallik yashirin kechadi, shuning uchun profilaktik tekshiruvdan o'tish, testlarni o'tkazish muhimdir. Bu patologiyani o'z vaqtida aniqlash va zarur choralarni ko'rish imkonini beradi. Davolash virusning qaysi shakli o'zgarishlarga sabab bo'lganiga bog'liq. Buni laboratoriya tekshiruvlarisiz amalga oshirish mumkin emas. Virusli Gepatit B, C, D parenteral, jinsiy yo'l bilan yuqadi. Shuningdek, infeksiya jarrohlik aralashuvlar paytida, invaziv muolajalar paytida aseptika va antiseptika qoidalariga rioya qilmaslik natijasida paydo bo'lishi mumkin. Eng jiddiysi virusli gepatit C dir. Tashqi tomondan, kasallik har doim ham o'zini namoyon qilmasligi mumkin. Bemor kishi o'zini juda yaxshi his qilishi mumkin, shundan keyin keskin inqiroz yuzaga keladi. Jigar asta-sekin va asemptomatik tarzda shikastlanadi. Bu oxir-oqibat jigar sirrozi sifatida namoyon bo'ladi, shundan so'ng odam tezda vafot etadi. Bundan tashqari, u boshqa organlarga asoratlarni berishi mumkin. Gepatit B umumiy aholi orasida keng tarqalgan va ko'pincha qon quyish orqali yuqadi. Profilaktikaning asosiy chorasi donor qonini nazorat qilish va muntazam ravishda profilaktik tekshiruvlardan o'tishdir. Gepatit D ko'pincha gepatit B ustiga qo'shiladi. Ular birgalikda og'ir shaklda o'zini namoyon qiladigan va jiddiy asoratlarni keltirib chiqaradigan xavfli kasallikni hosil qiladi. Aksariyat hollarda u o'lim bilan tugaydi.

Ekzogen toksik gepatit atrof-muhit toksinlari ta'siridan kelib chiqadi. Bu og'ir metallar va kislota bug'larini o'z ichiga olgan har qanday moddalaridir.

Toksik jigar shikastlanishining belgisi bilirubin va transaminaza fermentlari miqdorining keskin oshishi kuzatiladi. Saraton terapiyasi tugagandan so'ng, jigar holati har oyda 2 oy, keyin har 6 oyda kuzatiladi. Gepatoproteksiyani amalga

LABORATOR TEKSHIRISH UCHUN QONNI TAYYORLASHNING UMUMIY QOIDALARI

Sayfutdinova Z.A.
Toshkent tibbiyot akademiyasi

Sifatli tahlil natijasini olish uchun materialni to'g'ri olish, saqlash va laboratoriyaga yetkazish, dastlabki ishlov berish katta ahamiyatga ega.

Tahlil uchun material olish venadan yoki barmoqdan qon olinadi.

Bilak venasidan qon olish keng tirqishli nina yordamida qon oqimi bilan olinishi lozim. Qon olishdagi eng ko'p xato antikoagulyantni noto'g'ri qo'llanilishidir.

Qon topshirish uchun bemorlarni tayyorlashning umumiy qoidalari:

1. Qon qat'iy ravishda och qorinda, dori vositalari qabul qilishdan oldin, rentgen, endoskopik va ultratovush tekshiruvlaridan oldin olinishi shart.

2. Agar dori preparati bilan davolash nazorati o'tkazilmasa, olinadigan natijalarga ta'sir ko'rsatadigan dori preparatlari oldindan bekor etilishi lozim.

3. Qonda konsentratsiyasi siklik o'zgaradigan moddalarning miqdori fiziologik sikllarga mos ravishda o'lchanishi kerak. Masalan, follikul stimullovchi gormon (FSG) va lyuteinlovchi gormon (LG) konsentratsiyasi menstrual siklning 5-7 kuni o'lchanadi.

Ishlatiladigan antikoagulyantlar va konservantlar.

1. EDTAli probirkalar. Qon umumiy klinik tekshiruvi va glikozirlangan gemoglobinni tekshirish uchun ishlatiladi.

2. Natriy sitratli probirkalar. Gemostaz tizimini tekshirish uchun ishlatiladi.

3. Natriy ftoridli probirkalar. Glyukozani aniqlash uchun ishlatiladi. Boshqa bioximik parametrlarni ham aniqlash mumkin.

4. Geparinli probirkalar. Immunogramma uchun ishlatiladi.

Barmoqdan qon olish texnikasi. Albatta rezina qo'lqoplar kiyiladi, 70° li spirt bilan ishlov qilinadi. Qon 4 chi nomsiz barmoqning periferik qismidan, yangi tug'ilgan chaqaloqlarda quloq suprasi yoki tovondan olinadi. Qon olinadigan joyni 70° li spirtli paxta yordamida ishlov qilinadi. Bir martalik skarifikator yordamida teshib olinadi. Birinchi tomchini quruq steril paxta yordamida artib tashlanadi. Qonni buyum oynachasiga va probirkaga solinadi. Qon olingan barmoqqa 70° li steril paxta tamponni qo'yiladi.

Qon olish uchun bir martalik ishlatishga mo'ljallangan shpritslardan yoki vakuumli qon olish sistemalari — Vacuette, Vacutainerdan foydalaniladi. Shprits bevosita ishlatishdan oldin ochiladi. 5 ml li steril probirkaga 2-2,5 ml venoz qon olinadi. Probirkaga olingan qon muzlatkichda +4+6°C da 24 soatgacha saqlanishi mumkin. Probirka muzlatilmaydi.

Venadan qon olish tartibi. Bemorning qon olish uchun qulay va mos holatda bo'lishini ta'minlash - bemorning qo'li yelkadan bilagacha to'g'ri chiziq hosil qiladigan tarzda uzaytirilishi kerak. Venopunksiya joyini tanlab, bemordan tomirlar ko'proq ko'rinishi uchun musht qilishni so'raladi. Venopunksiya uchun mo'ljallangan joyni dezinfeksiyalovchi vosita bilan tozalab, terisi quritiladi. Dezinfeksiyalovchi modda bilan ishlov berilgan teri paypaslanmaydi. Jgutni qon